

М. Д. Пасічний,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7663-776X>

А. В. Непиталюк,

д. філос. з економіки, доцент кафедри інноваційної економіки та цифрових технологій,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7890-3889>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.19.52

ФАНДРАЙЗИНГ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ

М. Pasichnyi,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance, State University of Trade and Economics

A. Nepytyaliuk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Innovative Economics and Digital Technologies,

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics

FUNDRAISING AS AN ALTERNATIVE SOURCE FOR PUBLIC NEEDS' FINANCING

У статті розкрито особливості фандрайзингу як альтернативного джерела фінансування суспільних потреб. Визначено роль та місце фандрайзингу в системі фінансово-економічних відносин за сучасних умов. Проаналізовано структурні особливості сучасного середовища фандрайзингової діяльності. Окреслено принципи та визначено мотивацію фандрайзерів та донорів ресурсів. Розглянуто вітчизняне нормативно-правове забезпечення благодійної діяльності. Детерміновано потенційні репутаційні ризики фандрайзингової діяльності. Окреслено роль соціальних мереж та цифрових платформ у фандрайзингу. Проаналізовано системні взаємозв'язки між публічним та фандрайзинговим механізмами фінансування суспільних потреб. Визначено особливості реалізації фіскального регулювання економіки України за умов дії режиму воєнного стану. Охарактеризовано їх вплив на динаміку фандрайзингу. Систематизовано досвід фандрайзингу та проаналізовано кейси воєнного фандрайзингу в Україні.

This article is devoted to the specific features of fundraising as an alternative source for the public needs' financing. The role and the essence of the aforementioned phenomenon in the system of financial and economic relations under modern conditions are determined. Considering the theory of the voluntary sector, structural peculiarities of the actual fundraising environment are analyzed systematically and consistently. The economic agents' activities and potentials are estimated simultaneously as well. The main stakeholders' financial principles are outlined, while the fundraisers' motivations and the resources donors' intentions are identified explicitly. An increased need for regular and transparent fundraisers reporting (aimed to eliminate the reputational risks) as well as extremely high emotional involvement of donors and volunteers are pointed out. The domestic

regulatory and legal support rules for the charitable activities are investigated profoundly. The non-profit organizations' potential reputational risks (strongly interconnected with certain fundraising activities) are determined as well. The role and application peculiarities of social networks and a plethora of other digital platforms in fundraising activities are highlighted. The systemic relationships between the conventional fiscal and alternative mechanisms (primarily fundraising) for financing some specific social needs are analyzed profoundly. Regarding the conditions of martial law in Ukraine, the implementation features of fiscal regulation (e.g., tax benefits, tax rates reduction, etc.) are determined. The domestic experience of fundraising is systematized and the successful cases of military fundraising (the volunteer movement and private initiatives) in Ukraine are analyzed. The role of international support (including direct funding from the Ukrainian diaspora) is pointed out. The dominance of critically important and urgent public needs (primarily in the field of military and humanitarian aid) was determined as one of the distinctive features of military fundraising.

Ключові слова: фандрайзинг, альтернативні джерела фінансування, неприбуткові організації, фінансова політика, гуманітарна допомога, економіка воєнного стану.

Key words: fundraising, alternative finance, non-profit organizations, fiscal policy, humanitarian aid, martial law economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Цивільний фандрайзинг потрапив у фокус наукового пошуку в останній чверті минулого століття та досі залишається недостатньо дослідженим в якості субститу механізму публічного фінансування суспільних благ. Явище воєнного фандрайзингу є взагалі новим об'єктом наукового вивчення з низки причин. Сучасні воєнні події принципово різняться від конфліктів минулого як швидкістю поширення інформації, так і зміною сили впливу залучених осіб. Наразі, численні фото-відеоматеріали і описова інформація з епіцентру подій стають доступними необмеженій аудиторії протягом кількох годин, а подекуди і хвилин, з моменту, коли згадані події відбулися. Тому практично кожен їх учасник-свідок може виступати не просто черговим контент-мейкером, а й повноцінним інфлюенсером-організатором збору коштів, зокрема через соціальні мережі та інші медіа. Якщо раніше фінансування суспільних потреб (в т. ч. базової потреби у безпеці й обороні) було безумовною прерогативою уряду, то зараз паритетну роль у ньому відіграють інституційні та індивідуальні фандрайзери. Фандрайзинг є атрибутом громадянського суспільства сучасності і безумовно потребує поглибленого міждисциплінарного вивчення, оскільки становить інтерес не лише для економічних наук, а й права, соціології та психології.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Комплекс науково-практичних питань реалізації фандрайзингових кампаній за екстремальних умов став об'єктом активного вивчення з початку глобальної пандемії COVID-19, що згуртувала людство перед спільною

екзистенціальною загрозою. Так, А. Бхаті та Д. Макдоннелл розглядають проблематику фандрайзингу із застосуванням соціальних медіа [1]. Х. Парк та Ю. Чу висвітлюють роль фандрайзингу в формуванні і забезпеченні стійкості неприбуткових організацій, враховуючи базові наміри донорів під час реалізації кампаній зі збору коштів [2]. Л. Жао та Р. Шнеор аналізують близьку за змістом категорію краудфандингу, трактуючи останній як інноваційний канал забезпечення фінансової підтримки некомерційних, соціальних та інших ініціатив, що спрямовуються на загальне благо [3].

Б. Кіган вивчає комплекс питань суспільно-ангажованої філантропії в контексті формування спроможних територіальних громад [4]. К. Клейн досліджує місце і роль фандрайзингу у просуванні змін, відзначаючи його в якості пререквізиту соціальної справедливості [5]. Фандрайзинг в Україні за режиму воєнного стану та крізь призму спротиву українського бізнесу російській агресії вивчає М. Енронен-Валлі [6].

Специфіці краудфандингу благодійності із врахуванням російського вторгнення присвячено наукову працю А. А. Мазаракі та С. В. Волосович, у якій автори розкривають особливості фінансування поточних гуманітарних та військових потреб України [7]. В. В. Письменний емпірично досліджує інструментарій фандрайзингового фінансування соціально орієнтованих проєктів часів війни в Україні [8]. А. В. Гуменюк розглядає фандрайзинг в якості засобу залучення грошових коштів в проєктну діяльність з метою забезпечення стійкого розвитку соціоекономічних систем [9]. Т. Бабич вивчає роль грантів у забезпеченні соціально-економічної стабільності за умов повномасштабної війни російської федерації проти України [10]. Г. В. Петрусевич аналізує краудфандинг як джерело альтернативного фінансування відновлення української економіки та розвитку малого й середнього бізнесу при дефіциті тра-

диційних інвестресурсів [11]. Однак чимало теоретичних та прикладних аспектів реалізації фандрайзингу в рестрикціях соціально-економічних шоків зберігають актуальність та потребують ґрунтовного вивчення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є ідентифікація особливостей фандрайзингу як альтернативного джерела фінансування суспільних потреб за умов дії негативних екстерналій та соціоекономічних шоків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Органічно фандрайзинг пов'язаний з прагненням соціально-біологічної особи робити справедливі та добрі вчинки, а тому може розглядатися як еволюційний етап розвитку благодійництва. При цьому категорії "справедливості" і "добра" лежать в етичній площині, що дещо ускладнює аналіз вказаного феномену. Якщо загалом фандрайзинг можна визначити як мистецтво збору та ефективного розміщення різномірних ресурсів, необхідних для підтримки сталого розвитку, то дія соціально-економічних і військово-політичних шоків змушує дещо уточнити його дефініцію, цілі та принципи.

У західному дискурсі фандрайзинг виділився у відособлену сферу наукового пошуку в 1970-х роках, що було пов'язано з розвитком теорії "третього" або "волонтерського" сектору (voluntary sector). В. А. Вайсброд у 1975 році визначив останній в якості сфери соціальної активності, у якій діють неурядові (на противагу "першому" сектору) й некомерційні (як альтернатива "другому" сектору) організації [11]. Цей специфічний сектор функціонує задля створення загального блага, пом'якшення наслідків соціально-економічної нерівності, також для ефективної протидії проявам екзогенних та ендемогенних шоків. У більш пізніх публікаціях В. А. Вайсброд з колегами розвинув теорію "третього" сектору, в т. ч. розкривши причини та наслідки його неминучої комерціалізації [12].

Сучасний фандрайзинг здійснюється в цифровізованому та дещо деперсоналізованому середовищі, переставши бути просто збором коштів на абстрактні потреби, пов'язані з загальними гуманістичними цінностями, а виступає безумовно необхідним елементом підтримки життєздатності суспільства, зокрема у формі забезпечення соціальної справедливості, обороноздатності, збереження та відновлення критичної інфраструктури, допомоги зубожілим і постраждалим внаслідок стихійних лих, природних й техногенних катастроф, агресивних дій ворога.

Фандрайзинг — це прояв взаємодопомоги і єдності членів глобального суспільства, "лакмусовий папір" здатності того до самоорганізації для протидії екзистенційній загрозі. В цьому контексті особливо яскраво проявляється роль фандрайзингу в якості специфічного інституційного механізму мобілізації, алокації та ефективного розміщення фінансових та інших ресурсів суспільства. Кожен донат, як базовий модуль фандрайзингу, постає черговим кроком на шляху до підвищення суспільного добробуту, а за умов військових дій — перемоги та повоєнного відновлення. Враховуючи заз-

начене, вивчення і систематизація досвіду фандрайзингових кампаній як альтернативи фінансування соціального розвитку є вкрай актуальними.

Вітчизняний фандрайзинг тривалий час розвивався стихійно, шляхом інтуїтивного і спорадичного наслідування відповідних практик у країнах Заходу. Відсутність інституційних традицій фандрайзингу в Україні відбилася на його соціальній та економічній ефективності. Однак певні позитивні прояви, зокрема в контексті оптимізації належних суспільству ресурсів та реактивації процесів зростання, все ж фіксувалися.

Перші роки незалежності України відмічені розбалансуванням системи публічних фінансів, гіперінфляцією, різким скороченням реальних доходів населення, що не сприяло гармонійному розвитку фандрайзингу. Основними суб'єктами вітчизняного фандрайзингу на початковому етапі його становлення були різномірні благодійні фонди (надалі — БФ) та громадські організації (надалі — ГО). Відмітимо, що ні у відміненому Законі України "Про благодійництво та благодійні організації" № 531/97-ВР від 16 вересня 1997 року [13], ні в діючому Законі України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" № 5073-VI від 5 липня 2012 року [14], поняття "фандрайзинг" взагалі не згадується. Таким чином і механізми фандрайзингу, краудфандингу, краудсорсингу тощо у вітчизняному вимірі досі не мають чіткого легального тлумачення, а отже — і механізму нормативно-правового регулювання.

На межі XX і XXI століть в Україні було реалізовано кілька досить контроверсійних фандрайзингових кампаній. Особливого суспільного резонансу набув кейс зі створенням у 2006 році БФ "Дитяча лікарня майбутнього". Цей фонд опікувався будівництвом однойменного закладу охорони здоров'я, що вже в 2009—2012 роках мав відчинити свої двері для 250 важкохворих маленьких пацієнтів та забезпечити їх лікування й реабілітацію із використанням найсучаснішого обладнання та залученням персоналу найвищої кваліфікації. За повідомленням видання "Українська правда", наприкінці 2015 року із зібраних в ході фандрайзингової кампанії 147 млн грн неосвоєними залишилось лише 55 тис. грн, проте навіть не було представлено повний комплект проектно-кошторисної документації, а саме будівництво фактично зупинилося ще в 2010 році [15]. Станом на вересень 2025 року на офіційному сайті БФ "Дитяча лікарня майбутнього" досі висловлюються сподівання, що вся необхідна документація колись в невіданому майбутньому все ж буде передана державі на безоплатній основі [16]. Цей і подібні кейси негативно позначилися на суспільній довірі до інституту фандрайзингу загалом. Лише масштабна загроза самому існуванню української державності та народу призвела до докорінного переосмислення українським суспільством ролі та значення фандрайзингу.

В контексті дослідження ролі фандрайзингу як альтернативи для фінансування суспільних потреб доцільно звернутися до вітчизняного досвіду воєнного збору коштів. А. Г. Маслоу включає потребу у безпеці до числа фундаментальних, без задоволення якої неможливим видається задоволення потреб всіх вищих рівнів [17]. Гібридна російська агресія в 2014 році спонукала українське суспільство до невідкладного створення чис-

Домінування термінових та критичних потреб	• кампанії зосереджені на задоволенні нагальних запитів військової підтримки, гуманітарної та медичної допомоги, відновлення критичної інфраструктури, евакуації населення
Високий рівень емоційної залученості та патріотизму	• громадяни охочіше залучаються до процесів збору коштів, відчуючи особисту відповідальність за майбутнє країни
Зростання міжнародної підтримки	• активна участь міжнародних організацій та іноземних громадян у фандрайзингових кампаніях на підтримку України
Широке використання соціальних мереж та цифрових платформ	• оперативність медіа та їх здатність охоплювати велику аудиторію дозволяють швидко інформувати про потреби
Активна участь волонтерських організацій та ініціатив	• ключовими факторами виступають мобільність, гнучкість та довіра серед населення
Підвищена вимога до прозорості та звітності	• організатори кампаній змушені забезпечувати детальну інформацію про одержання та витрачання коштів для підтримки довіри до своїх ініціатив

Рис. 1. Специфіка фандрайзингових кампаній в умовах дії режиму воєнного стану

Джерело: систематизовано та побудовано авторами.

ленних фандрайзингових ініціатив, значна кількість з яких зберігає актуальність досі. Серед піонерів даної сфери, заснованих в перші місяці неоголошеної війни, слід згадати БФ "Повернись живим", "Razom, Inc.", "Nova Ukraine", Правозахисну організацію "Схід SOS", ГО "Армія SOS". Але безпрецедентного масштабу фандрайзинг в Україні набув вже після 24 лютого 2022 року, адже загальне горе та патріотизм мотивували вітчизняне суспільство до активнішої участі у зборах коштів, коли навіть невеликі суми донатів одержали надзвичайне значення.

Рис. 1 відображає специфічні властивості фандрайзингових кампаній періоду дії режиму воєнного стану в Україні. Більшість характеристик воєнного фандрайзингу коріняться у людській психології, а тому їх прояв залежить від низки індивідуальних та біхевіоральних чинників, наприклад, патріотичної свідомості, господарського менталітету населення тощо.

Економіка воєнного часу характеризується чіткою пріоритетизацією та ранжуванням запитів та потреб. Загалом значимі, але не вітально важливі, потреби автоматично відходять на другий план, коли постає питання фінансування війська, програм медичної та гуманітарної допомоги, заходів з евакуації цивільного населення із зон активних бойових дій, відновлення критичної інфраструктури. Визначення пріоритетів підготовки та реалізації фандрайзингових кампаній виходить із принципу загального блага, коли суспільство відходить від егоїстичного гоббсівського принципу *bellum omniū contra omnes* до згуртованості перед загальною проблемою.

Фандрайзинг стає екстраординарним каналом фінансування потреб часів війни. У Нобелівській лекції Т. Дж. Сарджент, розмірковуючи над роллю публічних фінансів, називав податки "сухожиллям війни", підкрес-

люючи, що саме зростання фіскального навантаження дозволило США вийти переможцями з обох Світових воєн [18]. Підвищені податки і сеньйораж дозволяли формувати фінансову основу ведення воєн минулого [19], але сучасні війни не можна виграти без активної суспільної позиції та правильно організованих фандрайзингових кампаній. Досить перспективним напрямом наукового пошуку видається співвіднесення профілю реалізованої фіскальної політики та динаміки воєнного фандрайзингу, враховуючи емпіричний досвід України.

Уряд України вже в перші тижні війни, у лютому-березні 2022 року, вжив заходів щодо оперативного розгляду пакетів установчих документів і реєстрації БФ та інших ГО, що мали на меті надавати допомогу цивільним постраждалим та військовим. Не можна стверджувати, що це була законодавча чи податкова преференція у прямому сенсі, але адміністративне спрощення сприяло прискореному розгортанню фандрайзингових ініціатив. Паралельно було суттєво розширено перелік товарів та послуг, що звільняються від ПДВ при їх безоплатному постачанні для потреб оборони, гуманітарної допомоги та підтримки постраждалого населення.

Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану" № 2120-IX від 15.03.2022 року благодійна допомога, отримана фізичними особами, які проживають (перебувають) в межах територіальних громад, що розташовані в районі проведення бойових дій, та / або які вимушено залишили своє місце проживання у зв'язку з проведенням бойових дій, була звільнена від ПДФО та військового збору [20]. Наступна Постанова КМУ "Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану" № 953 від 05.09.2023 року детермінувала спецпорядок циркуляції гуманітарної допо-

моги, що опосередковано полегшило фандрайзинг, спрощуючи доставку зібраних ресурсів [21]. В контексті інституціоналізації сфери фандрайзингу встановлення чітких правил пропуску та обліку гуманітарки сприяє прозорості і ефективності використання ресурсів, вдосконалює військову логістику.

В Податковому кодексі України ще до вторгнення діяла ст. 170.7.2, згідно якої від сплати ПДФО звільнялися кошти, зібрані фізичними особами на підставі публічного договору (оферти) для благодійних цілей [22]. Але дане положення суттєво актуалізувалося з моменту повномасштабної війни, коли вищезазначені кошти стали спрямовуватися зокрема і на підтримку ЗСУ та постраждалих цивільних громадян.

Згідно Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання благодійництва у період воєнного стану" № 4254-IX від 25.02.2025 року важливою новацією у фіскальному регулюванні благодійності (загалом) і фандрайзингу (зокрема) стало збільшення ліміту віднесення на благодійну допомогу неприбутковим організаціям до 8,00 % від прибутку підприємств, одержаного у попередньому році, що є значною преференцією для юридичних осіб [19]. Ця норма має тимчасовий характер та діятиме до кінця календарного року, в якому буде скасовано воєнний стан.

Дуалізм фінансування потреб воєнного часу, з використанням як фіскального та монетарного інструментарію, так і фандрайзингу, мав в Україні свої особливості. Починаючи з 22 лютого 2022 року до другого кварталу 2023 року, вітчизняна податкова політика носила яскраво виражений стимулюючий характер, що, очевидно, мало на меті не лише пом'якшити катастрофічні наслідки воєнного часу для населення, а й мотивувати українців до інтенсифікації приватного фандрайзингу (як у якості індивідуальних донорів, так і волонтерів та організаторів зборів).

Проте деякі засоби опосередкованого спонукання до фандрайзингу потребували оперативної корекції. Наприклад, у другому кварталі 2022 року скасовано сплату ПДВ, акцизного податку та мита з ввезених на митну територію України автотранспортних засобів. Це було пов'язано як з необхідністю відновлення приватного автопарку населення, пошкодженого ворогом, так і з потребами фронту. Статистика стверджує, що з квітня по червень 2022 року в Україну ввезли близько 119,00 тис автотранспортних засобів. Якщо у довоєнному 2021 році відповідний акциз становив 16,37 млрд грн у поточних цінах (або 1,13 % ВВП), то в 2022 році (коли пільга діяла лише протягом 3 місяців) — акцизний податок з імпортованих авто склав лише 4,98 млрд грн (або 0,37 % ВВП). Враховуючи факт, що далеко не всі ввезені на територію України автотранспортні засоби були зрештою спрямовані на обслуговування потреб ЗСУ та критичних запитів тилу, прямі бюджетні втрати перевищили 13,00 млрд грн. Тому вже з 1 липня 2022 року відповідну фіскальну преференцію було скасовано. В 2023 році надходження акцизного податку з ввезених авто склали 9,44 млрд грн (або 0,58 % ВВП) [20].

З другої половини 2023 року в Україні переважно реалізується компенсаторна фіскальна політика, що характеризується підвищенням рівню податкового на-

вантаження, в т. ч. і на доходи фізичних осіб. Попри скорочення коштів, наявних у розпорядженні платників податків, донорство в Україні залишається масштабним, про що свідчить висока швидкість закриття зборів та позитивна динаміка фандрайзингових платформ. Варто зазначити, що при спільності генеральних задач та цілей воєнних фандрайзерів, які зводяться до допомоги фронту та підтримки тилу, їх методики та робочі тактики сильно різняться. Відмітимо особливості роботи та результати діяльності окремих крупних фандрайзерів.

Потужним проектом воєнного фандрайзингу стала ініційована чинним Президентом Офіційна фандрайзингова платформа України UNITED24. Завдяки репутації її ініціатора, підтримці світових лідерів та знаменитостей-інфлюенсерів, а також чіткій і прозорій звітності, платформа UNITED24 допомогла залучити понад \$1,93 млрд станом на 25 вересня 2025 року [25]. Ці кошти пріоритетно спрямовуються на різноманітні військові потреби: від забезпечення ЗСУ до надання гуманітарної та медичної допомоги, а також на відновлення критичної інфраструктури прифронтових та тилкових регіонів. Важливою видається роль амбасадорів даної фандрайзингової кампанії, в т. ч. іноземців українського походження, що впливають на мотиви іноземних донорів, зокрема з числа діаспори.

БФ "Повернись живим" є одним з найстаріших та найбільш авторитетних фандрайзерів України, ідея створення якого виникла практично одразу після початку гібридної агресії. Станом на 25 вересня 2025 року зібрано понад 21,37 млрд грн (\$582,59 млн), які спрямовуються на закупівлю важливого обладнання, амуніції, засобів розвідки й зв'язку для ЗСУ [26]. Системний підхід БФ "Повернись живим" до допомоги війську та прозора звітність забезпечили високий рівень довіри серед донорів.

Хоча сам Сергій Притула активно здійснював волонтерську діяльність ще з 2014 року, БФ Сергія Притули засновано в лише в 2020 році [27]. Варто окремо відмітити, що в 2018-2021 роках спостерігалось певне зниження інтенсивності бойових дій в ОРДЛО, однак майбутня ескалація була неминучою, що й зумовило доцільність створення БФ Сергія Притули. За час повномасштабної війни Фонд зарекомендував себе як досить ефективна організація. Завдяки високому рівню довіри до засновника та оперативності реагування на запити військових, фонд зібрав понад 8,50 млрд грн станом на 24 лютого 2025 року. Важливою рисою реалізованих Фондом проектів були креативні фандрайзингові ініціативи, наприклад, збори коштів на "народні байрактари" чи "помсту за Маріуполь", що отримали широкий суспільний резонанс та продемонстрували високу здатність українців об'єднуватися заради спільної мети.

Відмінною особливістю воєнного фандрайзингу є принципова важливість донатів будь-якого розміру. Окрім БФ та ГО в умовах повномасштабної агресії фандрайзингом займаються заклади освіти і культури, різноманітні неприбуткові установи і організації. Попри безумовну втому суспільства від війни, практично кожен донор відчуває високий рівень залученості й патріотизму, персональної відповідальності за долю країни і рідних. Широке застосування цифрових технологій

та соціальних мереж дає практично кожному індивіду власні засоби поширення та збору інформації. В цьому контексті актуалізуються питання морально-етичної відповідальності фандрайзера та потреба перманентно-го вдосконалення культури роботи фандрайзера.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Безмежність суспільних потреб породжує потребу перманентного пошуку джерел ресурсів, що здатні їх задовольнити. Традиційно такі потреби задовольняються з використанням інструментарію публічних фінансів. Водночас протягом останніх десятиліть роль фандрайзингу як певної альтернативи фінансування суспільних потреб значно посилилася, що знаходить теоретичне обґрунтування в теорії "волонтерського" сектору економіки. Особливий інтерес становлять кейси воєнного фандрайзингу, адже останній за часів бойових протистоянь не лише логічно продовжує традиції загального фандрайзингу, а й суттєво поглиблює, трансформує їх. Формування специфічного суспільного ставлення до загальної проблеми — загрози державному суверенітету та фізичному виживанню народу — актуалізує відповідну проблематику. До відмінних рис воєнного фандрайзингу слід віднести: — домінування критично важливих і ургентних потреб (першочергово у сфері військової та гуманітарної допомоги); — патріотизм та високу емоційну залученість донорів, волонтерів та фандрайзерів; — посилення міжнародної підтримки (в т. ч. і від діаспори); — тотальне використання соціальних мереж і цифрових платформ; — активізацію волонтерського руху та приватних ініціатив; — посилену потребу в регулярному та прозорому звітуванні з метою елімінації репутаційних ризиків. Якщо класичними джерелами фінансування потреб воєнного часу були податки та сеньйораж, то зараз не менш важливу роль відіграє воєнний фандрайзинг. Перспективним є дослідження успішних кейсів воєнного фандрайзингу, а також вивчення психологічної мотивації донорів, волонтерів та організаторів кампаній зі збору коштів.

Література:

1. Bhati, A., & McDonnell, D. (2020). Success in an online giving day: The role of social media in fundraising. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 49 (1), 74—92.
2. Cho, Y. C., & Park, H. (2020). Financial sustainability of nonprofit organizations: Determinants of fundraising campaigns on donation intention. *The Journal of Industrial Distribution & Business*, 11 (3), 19—28.
3. Zhao, L., & Shneor, R. (2020). Donation crowdfunding: Principles and donor behaviour. In *Advances in crowdfunding: Research and practice* (pp. 145-160). Cham: Springer International Publishing.
4. Keegan, B. (2021). Community-engaged philanthropy: The role of the fundraiser in building equitable communities. *Journal of Philanthropy and Marketing*, 28 (4), e1735.
5. Klein, K. (2022). *Fundraising for social change*. 5th ed., rev. & expanded. John Wiley & Sons.
6. Eronen-Valli, M. (2024). Interdiscursive resistance by Ukrainian companies: Wartime fundraising on

Kickstarter as commercial and societal rhetoric. *Discourse & Communication*, 19 (3), 441—461.

7. Мазаракі А. А., Волосович С. В. Краудфандинг благодійності в умовах протидії збройній агресії. *Scientia fructuosa*. 2023. № 147 (1), С. 4—16.

8. Письменний В. В. Інноваційні інструменти фінансування гуманітарних проєктів в умовах війни: досвід України. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2023. № 84 (5), С. 81—91.

9. Humeniuk, A. (2023). Fundraising as a Means of Raising Financial Resources for Project Activities. *Sustainable Socio-Economic Development Journal*, 1 (3—4), 123—130.

10. Babych, T. (2024). The Role of Grants in Ensuring Socio-Economic Stability in the Conditions of War in Ukraine. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, 7, 64—78.

11. Weisbrod, B. A. (1975). Toward a theory of the voluntary nonprofit sector in a three-sector economy. In: Phelps, E., Ed., *Altruism, Morality and Economic Theory* (pp. 171—195). New York: Russell Sage.

12. Weisbrod, B. A., Ballou, J. P., & Asch, E. D. (2008). *Mission and money: Understanding the university*. Cambridge University Press.

13. Закон України "Про благодійництво та благодійні організації" № 531/97-ВР від 16 вересня 1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531/97-вр>. (дата звернення: 25.09.2025).

14. Закон України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" № 5073-VI від 5 липня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>. (дата звернення: 25.09.2025).

15. Лікарня майбутнього в минулому. Невдалий піар Ющенко за наші кошти? *Українська Правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2015/12/-29/205573/>. (дата звернення: 25.09.2025).

16. Офіційний сайт Благодійного фонду "Дитяча лікарня майбутнього". URL: <https://likarnya.org/about>. (дата звернення: 25.09.2025)

17. Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50 (4), 370—396.

18. Sargent, T. J. (2012). Nobel lecture: United States then, Europe now. *Journal of Political Economy*, 120 (1), 1—40.

19. Pasichnyi, M. (2024). Fiscal dominants of military financing. *Scientia fructuosa*, 2, 20—37.

20. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану" № 2120-IX від 15.03.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. (дата звернення: 25.09.2025).

21. Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану" № 953 від 05.09.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 25.09.2025).

22. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 25.09.2025).

23. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання благодійництва у період воєнного стану" № 4254-IX від 25.02.2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4254-20#Text>. (дата звернення: 25.09.2025).

24. Open Budget — Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>. (дата звернення: 25.09.2025).

25. Офіційна фандрайзингова платформа України UNITED24. URL: <https://u24.gov.ua/uk>. (дата звернення: 25.09.2025).

26. Офіційний сайт Благодійного фонду "Повернись живим". URL: <https://savelife.in.ua/>. (дата звернення: 25.09.2025).

27. Офіційний сайт Благодійного фонду Сергія Притули. URL: <https://prytulafoundation.org/>. (дата звернення: 25.09.2025).

References:

1. Bhati, A. and McDonnell, D. (2020), "Success in an online giving day: The role of social media in fundraising", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, vol. 49 (1), pp. 74—92.

2. Cho, Y. C. and Park, H. (2020), "Financial sustainability of nonprofit organizations: Determinants of fundraising campaigns on donation intention", *The Journal of Industrial Distribution & Business*, vol. 11 (3), pp. 19—28.

3. Zhao, L. and Shneor, R. (2020), "Donation crowdfunding: Principles and donor behaviour", *Advances in crowdfunding: Research and practice*, Springer International Publishing, Cham, pp. 145—160.

4. Keegan, B. (2021), "Community-engaged philanthropy: The role of the fundraiser in building equitable communities", *Journal of Philanthropy and Marketing*, vol. 28 (4), e1735.

5. Klein, K. (2022), *Fundraising for social change*, 5th ed., rev. & expanded, John Wiley & Sons, Hoboken, USA.

6. Eronen-Valli, M. (2024), "Interdiscursive resistance by Ukrainian companies: Wartime fundraising on Kickstarter as commercial and societal rhetoric", *Discourse & Communication*, vol. 19 (3), pp. 441—461.

7. Mazaraki, A. A. and Volosovych, S. V. (2023), "Donation-based crowdfunding under conditions of counteracting armed aggression", *Scientia fructuosa*, vol. 147 (1), pp. 4—16.

8. Pysmennyi, V. B. (2023), "Innovative financing tools for humanitarian projects in the context of war: Ukraine's experience", *Halytskyi ekonomichnyi visnyk Ternopilskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, vol. 84 (5), pp. 81—91.

9. Humeniuk, A. (2023), "Fundraising as a Means of Raising Financial Resources for Project Activities", *Sustainable Socio-Economic Development Journal*, vol. 1 (3—4), pp. 123—130.

10. Babych, T. (2024), "The Role of Grants in Ensuring Socio-Economic Stability in the Conditions of War in Ukraine", *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, vol. 7, pp. 64—78.

11. Weisbrod, B. A. (1975), "Toward a theory of the voluntary nonprofit sector in a three-sector economy",

Altruism, Morality and Economic Theory, Russell Sage, New York, USA, pp. 171—195.

12. Weisbrod, B. A., Ballou, J. P. and Asch, E. D. (2008), *Mission and money: Understanding the university*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), *The Law of Ukraine "On charity and charitable organizations"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531/97-вр>. (Accessed 25 September 2025).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine "On charitable activities and charitable organizations"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>. (Accessed 25 September 2025).

15. *Ukrainska Pravda* (2015), "The hospital of the future is in the past. Yushchenko's unsuccessful PR at our expense?", available at: <https://life.pravda.com.ua/society/2015/12/-29/205573/>. (Accessed 25 September 2025).

16. The official site of Charitable Foundation (2025), "Children's Hospital of the Future", available at: <https://likarnya.org/about>. (Accessed 25 September 2025).

17. Maslow, A. H. (1943), "A theory of human motivation", *Psychological Review*, vol. 50 (4), pp. 370—396.

18. Sargent, T. J. (2012), "Nobel lecture: United States then, Europe now", *Journal of Political Economy*, vol. 120 (1), pp. 1—40.

19. Pasichnyi, M. (2024), "Fiscal dominants of military financing", *Scientia fructuosa*, vol. 2, pp. 20—37.

20. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), *The Law of Ukraine "On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the application of norms for the period of martial law"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. (Accessed 25 September 2025).

21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), *Resolution "Some issues of passing and accounting for humanitarian aid under martial law"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text>. (Accessed 25 September 2025).

22. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), *The Law of Ukraine "The Tax Code of Ukraine"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (Accessed 25 September 2025).

23. The Verkhovna Rada of Ukraine (2025), *The Law of Ukraine "On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the stimulation of charity during martial law"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4254-20#Text>. (Accessed 25 September 2025).

24. Open Budget — State budget web-portal for citizens (2025), available at: <https://openbudget.gov.ua/>. (Accessed 25 September 2025).

25. An official Fundraising Platform of the Ukrainian Government UNITED24 (2025), available at: <https://u24.gov.ua/uk>. (Accessed 25 September 2025).

26. The official site of the Charitable Foundation (2025), "Come Back Alive", available at: <https://savelife.in.ua/>. (Accessed 25 September 2025).

27. The official site of Serhiy Prytula Charity Foundation (2025), available at: <https://prytulafoundation.org/>. (Accessed 25 September 2025).

Стаття надійшла до редакції 27.09.2025 р.